

РОЗВИТОК МЕХАНІЗМУ ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

©2020 ЮРЧИШЕНА Л. В., ПАРАЩУК О. В.

УДК 336.22
JEL: H25; Q14

Юрчишена Л. В., Паращук О. В. Розвиток механізму оподаткування сільськогосподарських підприємств України

У статті досліджено процес становлення та розвитку механізму оподаткування сільськогосподарських підприємств України; виявлено відповідність цього механізму податковому потенціалу платників; розроблено концептуальні засади щодо вдосконалення податкового законодавства із урахуванням інтересів стейкхолдерів. Проведено ретроспективний аналіз процесу розвитку механізму сплати податків сільськогосподарськими підприємствами України; виокремлено три його етапи та визначено вплив кожного з них на рівень рентабельності підприємств. Завдяки даному аналізу виявлено, що починаючи з 1999 р. в Україні введено спеціальні механізми оподаткування сільськогосподарських товаровиробників. Спочатку вони проявляються у формі фіксованого сільськогосподарського податку (ФСП) і спеціального режиму сплати ПДВ, а у 2015 р., майже не змінюючи сутності, трансформуються у сплату єдиного податку 4 групи, котрим зараз користується переважна більшість підприємств галузі. Дана ситуація яскраво показує недосконалість сучасного механізму оподаткування аграріїв, адже будь-які податкові преференції повинні змінюватися та переглядатися щонайменше кожні 5 років, інакше вони призведуть до викривлення економічної кон'юнктури. На основі макроекономічного аналізу виявлено недоліки сучасного режиму оподаткування, що проявляються у відсутності диференціації платників податків за обсягом доходу. У результаті дослідження розроблено концепцію механізму оподаткування аграріїв, що ґрунтується на визначених принципах, меті, завданнях і передбачає застосування диференційованого підходу до оподаткування платників. Також для кожної категорії (великі, середні та малі підприємства) визначено власний механізм стягнення податків.

Ключові слова: розвиток оподаткування сільськогосподарських підприємств, чистий прибуток, рентабельність, спрощена система оподаткування, податкове навантаження, концепція механізму оподаткування аграріїв.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-7-270-277>

Рис.: 4. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 9.

Юрчишена Людмила Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів і банківської справи, Донецький національний університет імені Василя Стуса (вул. 600-річчя, 21, Вінниця, 21021, Україна)

E-mail: l.yurchishena@donnu.edu.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5904-0758>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/AAU-7307-2020>

Паращук Ольга Володимирівна – магістрантка, Донецький національний університет імені Василя Стуса (вул. 600-річчя, 21, Вінниця, 21021, Україна)

E-mail: parashchuk.o@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7640-3744>

UDC 336.22
JEL: H25; Q14

Yurchyshena L. V., Parashchuk O. V. Development of the Mechanism of Taxation of Agricultural Enterprises in Ukraine

The article examines the process of formation and development of taxation mechanism of agricultural enterprises of Ukraine; conformity of this mechanism to the tax potential of taxpayers is identified; conceptual foundations for the improvement of tax legislation are elaborated, taking into account the stakeholders' interests. The retrospective analysis of the process of development of the mechanism of tax payment by agricultural enterprises of Ukraine is carried out; three related stages are singled out and the influence of each of them on the level of profitability of enterprises is determined. Using this analysis, it is found that from 1999, special mechanisms of taxation of agricultural producers were introduced in Ukraine. Initially, they were manifested in the form of a fixed agricultural tax (FAT) and a special regime of VAT, and in 2015, almost without changing the essence, they were transformed into the payment of a single tax of the 4th group, which is now used by the vast majority of enterprises in the industry. This situation clearly shows the imperfection of the modern mechanism of taxation of agrarians, because any tax preferences should be changed and revised at least every 5 years, otherwise they will lead to a curvature of the economic conjuncture. On the basis of an macro-economic analysis, disadvantages of the current taxation regime are identified, which are manifested in the absence of differentiation of taxpayers in terms of income. As a result of the study, the conception of the tax mechanism of agrarians is elaborated, based on the defined principles, purpose, tasks and involving the application of a differentiated approach to taxation of taxpayers. Also, for each category (large, medium-sized and small enterprises), the respective mechanism of collecting taxes is determined.

Keywords: development of taxation of agricultural enterprises, net profit, profitability, simplified taxation system, tax burden, conception of the taxation mechanism of taxation of agrarians.

Fig.: 4. **Tabl.:** 2. **Bibl.:** 9.

Yurchyshena Liudmyla V. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance and Banking, Vasyl' Stus Donetsk National University (21 600-richchia Str., Vinnytsia, 21021, Ukraine)

E-mail: l.yurchishena@donnu.edu.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5904-0758>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/AAU-7307-2020>

Parashchuk Olha V. – Graduate Student, Vasyl' Stus Donetsk National University (21 600-richchia Str., Vinnytsia, 21021, Ukraine)

E-mail: parashchuk.o@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7640-3744>

Наявний потенціал сільськогосподарської галузі України та специфіка виробництва викликає інтерес з боку держави. Сільське господарство в умовах ринкового господарювання потребує активного державного регулювання та фінансової підтримки. В Україні це відбувається за рахунок надання пільг у сфері оподаткування, функціонування спрощеної системи стягнення податків – сплата єдиного податку 4 групою. Проте дана система нині має ряд недоліків, головним з яких є відсутність диференційованого підходу в стягненні податків із різних категорій товаровиробників.

Сучасний механізм оподаткування аграріїв розроблявся як тимчасовий для підтримки сільськогосподарських структур в умовах кризи в галузі в другій половині 1990-х років. Нині сільське господарство суттєво відрізняється від того, що функціонувало наприкінці ХХ століття, а процес стягнення податків не зазнав особливих видозмін. Внаслідок цього виникає дискримінація деяких категорій підприємств. Тому перед державою стоїть питання, яке потребує вирішення, – запровадження відповідності податкового механізму для підприємств галузі їх податковому потенціалу та тенденціям економічного розвитку сільськогосподарського виробництва.

Проблеми механізму справляння податків із сільгоспідприємств досліджували такі науковці, як: Г. М. Давидов, Н. С. Шалімова, Г. В. Черевко, А. Д. Тулуш, Ю. О. Лупенко, В. П. Синчак та інші. Більшість праць спрямована на виявлення загальних норм щодо оподаткування сільськогосподарських підпри-

ємств і відображають механізм дії спеціальних режимів та необхідність його збереження, не оцінюючи при цьому реальне податкове навантаження на товаровиробників, а також ті умови, в яких вони перебувають нині. Майже не розглядаються альтернативні варіанти розвитку механізму оподаткування.

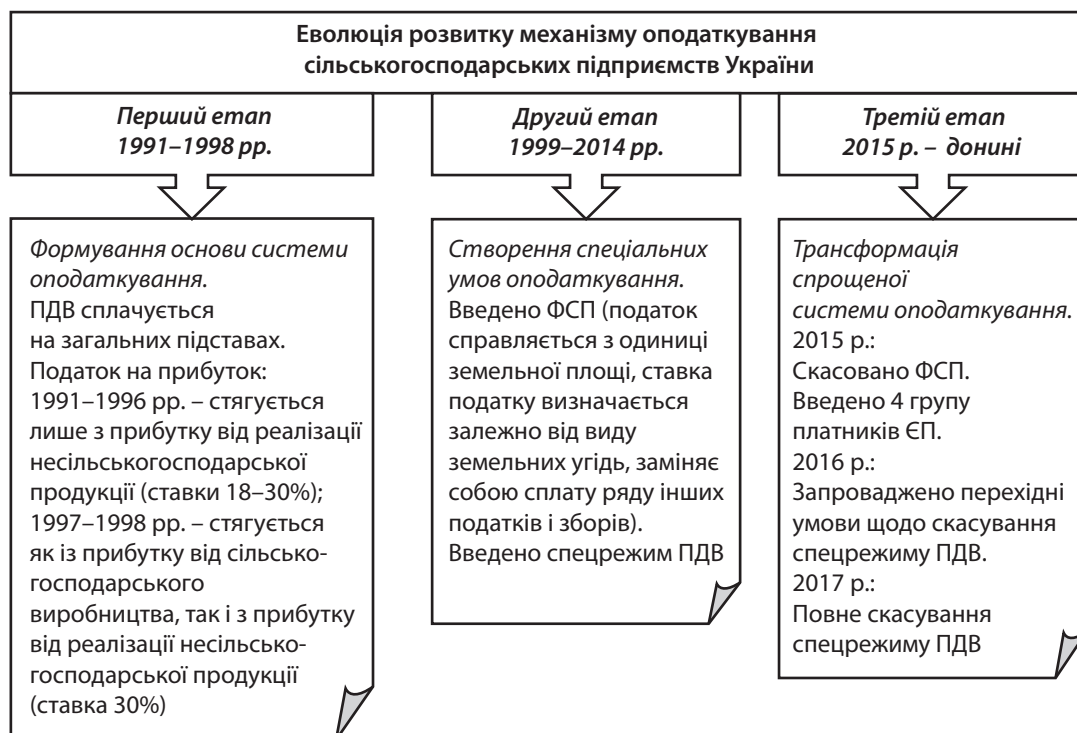
Метою статті є дослідження процесу становлення та розвитку механізму оподаткування підприємств сільськогосподарства України, виявлення відповідності цих механізмів податковому потенціалу платників, а також розробка концептуальних засад по вдосконаленню податкового законодавства, що забезпечило б задоволення інтересів стейкхолдерів.

Оподаткування є важливою складовою системи фінансового регулювання розвитку агропромислового виробництва, одним із важелів впливу на вирішення проблем, пов'язаних із суспільною значущістю сільськогосподарства [1].

Історичний досвід розвитку оподаткування агробізнесу через призму вітчизняного спадку є значущим, оскільки деякі надбання й донині зберігають актуальність, а врахування недоліків минулого убезпечить їх повторення в майбутньому.

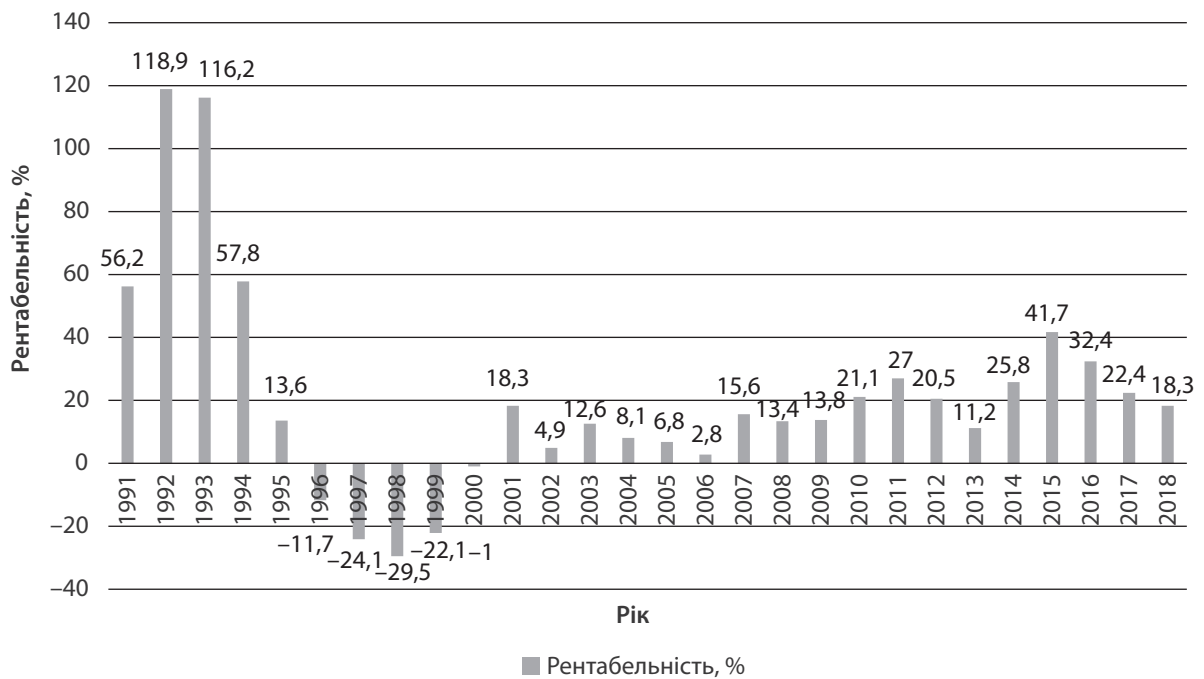
Еволюцію розвитку механізму оподаткування сільгоспідприємств України можна умовно розділити на три етапи, що наведені на *рис. 1*.

Беручи до уваги податкові режими, що діяли в Україні, оцінимо їх вплив на рівень рентабельності аграрного товаровиробника. На *рис. 2* відображено рентабельність операційної діяльності сільськогосподарських товаровиробників за 1991–2018 рр., що зале-

Рис. 1. Розвиток механізму оподаткування сільськогосподарських підприємств в історичній ретроспективі

Джерело: авторська розробка.

Рис. 2. Рівень рентабельності операційної діяльності сільськогосподарських підприємств, 1991–2018 рр.

Джерело: побудовано за даними [2].

жить від сукупності факторів, у тому числі й режиму оподаткування, котрий відіграє значну роль у розвитку підприємства, особливо в аграрній сфері України.

Перший етап розбудови української податкової політики для сільгоспідприємств у 1991–1996 рр. характеризується мінімальним податковим навантаженням, що позитивно вплинуло на ефективність діяльності сільгоспвиробників і підтверджується значенням показника рентабельності (див. рис. 2), який є рекордно високим. У період 1997–1998 рр. податкове навантаження на сільськогосподарських товаровиробників досягло піку, що вплинуло на зниження ефективності діяльності, та, як наслідок, призвело до отримання від’ємних показників рентабельності (див. рис. 2).

Внаслідок цього державні органи вводять фіксований сільськогосподарський податок (ФСП) і спеціальний режим оподаткування ПДВ, що зумовило початок другого етапу розвитку податкової політики для аграріїв. Така практика дала свої результати – протягом 1999–2014 рр. значення рентабельності поступово вирівнюється і досягає прийнятних відміток (див. рис. 2).

Аналіз третього етапу розвитку фіскальної практики для сільськогосподарських товаровиробників показує, що підвищення ставок оподаткування та відміна спеціального режиму ПДВ, починаючи з 2016 р., не особливо вплинули на значення рентабельності діяльності сільгоспідприємств (див. рис. 2). Це дає можливість висловити припущення, що нинішній податковий режим є більш-менш комфортним для підприємств галузі сільського господарства, хоча й,

безумовно, потребує вдосконалення. Або ж, як варіант, що підприємства галузі сільського господарства відносно міцно стоять на ногах і вже не потребують такої сильної державної підтримки.

Нині більшість представників аграрного бізнесу зупиняються на сплаті єдиного податку 4 групи. Платниками можуть бути сільськогосподарські підприємства, у яких отримана від реалізації власного виробництва сума доходу перевищує 75% загальної суми доходу. Об’єктом оподаткування є площа земель. Базою оподаткування є нормативна грошова оцінка 1 га з урахуванням коефіцієнта індексації [3].

До позитивних наслідків такого режиму можна віднести: незначний рівень податкового навантаження порівняно із загальною системою оподаткування; простий механізм нарахування і сплати податку; стабільна база оподаткування. Водночас можна виділити і низку недоліків: не виконується регулююча функція податку внаслідок відсутності диференціації в оподаткуванні; методика розрахунку єдиного податку 4 групи базується на застарілій базі нормативної грошової оцінки земельних угідь, що проявляється у відсутності мотивації до збереження та покращення якості ґрунтів; не враховуються фінансові результати діяльності платника податку, податок сплачується у фіксованій сумі за будь-яких обставин [4].

Таким чином, податкова система України для аграріїв не завжди захищає інтереси всіх сторін. Погоджуємось із думкою Г. Черевко, що «розвиток агрохолдингів і масштабів їх господарювання на селі внаслідок об’єктивно вищої конкурентоспроможності «вибиває» з економічної сфери інші

форми економічної активності на селі, особливо зі сфери сільськогосподарського виробництва» [5]. Тому є припущення, що великі підприємства у сфері сільського господарства використовують спрощений режим оподаткування як форму збереження прибутків та використання їх у власних інтересах, внаслідок узаконеного ухиляння від сплати податків. Отже, дрібні виробники сільськогосподарської продукції, що є базовими для становлення галузі, в умовах тієї уніфікованої податкової політики, що пропонує вітчизняне законодавство, об'єктивно втрачають свою конкурентоспроможність на ринку.

Дану ситуацію можна дослідити, здійснивши макроекономічний аналіз фінансового стану сільськогосподарських підприємств на основі статистичних даних України. Результати оцінки податкового навантаження на платників єдиного податку 4 групи (колишній ФСП) наведено в *табл. 1*.

жати вкрай обтяжливим для сільськогосподарських товаровиробників. Даний факт підтверджує *рис. 3* – чисті прибутки підприємств галузі, починаючи якраз з 2015 р., досягають рекордно високих значень. Наприклад, у 2015 р., коли розмір ставок єдиного податку колосально збільшився, очікуваного спаду прибутковості не відбулося: порівняно із 2014 р. чистий прибуток у 2015 р., навпаки, зріс на 81367,8 млн грн. Отже, нинішній податковий механізм є занадто лояльним по відношенню до деяких платників податків.

Аналіз чистого прибутку підприємств галузі подано із розподілом їх за розмірами, водночас найбільшу частку прибутку агробізнесу формують середні та великі за розміром підприємства, які в більшості випадків входять у великі холдингові структури. Дрібні агровиробники теж займають свою нішу, проте їх фінансові результати не є зівставними з

Таблиця 1

Податкове навантаження сільськогосподарських підприємств України платників ФСП/ЄП у 2012–2018 рр.

Показник	Рік						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Фіксований сільськогосподарський податок / Єдиний податок, млн грн	131,0	130,3	122,2	2024,2	3540,8	4270,1	5272,2
Площа с.-г. угідь тис. га	41536	41526	41512	41508	41505	41489	41473
Податкове навантаження на 1 га с.-г. угідь, грн	3,2	3,1	2,9	48,8	85,3	102,9	127,1

Джерело: розраховано та складено за даними [2; 6; 7].

За результатами розрахунків *табл. 1* податкове навантаження на підприємства України збільшується, зокрема на 1 га сільськогосподарських угідь з 3,2 грн у 2012 р. до 127,1 грн у 2018 р. Підтверджується той факт, що функціонування ФСП у 2012–2014 рр. було покликано на створення умов по мінімізації податкових платежів. Із запровадженням у 2015 р. єдиного податку відмічається процес поступового зростання податкового навантаження. Головним чином це пов'язано зі значним збільшенням нормативної грошової оцінки землі, що використовується в сільськогосподарському виробництві, та зростанням ставок єдиного податку платника 4 групи. Так, у 2016 р. порівняно з 2015 р. приріст ставок склав у середньому 67%, а у 2017–2018 рр. порівняно з 2016 р. – 28%.

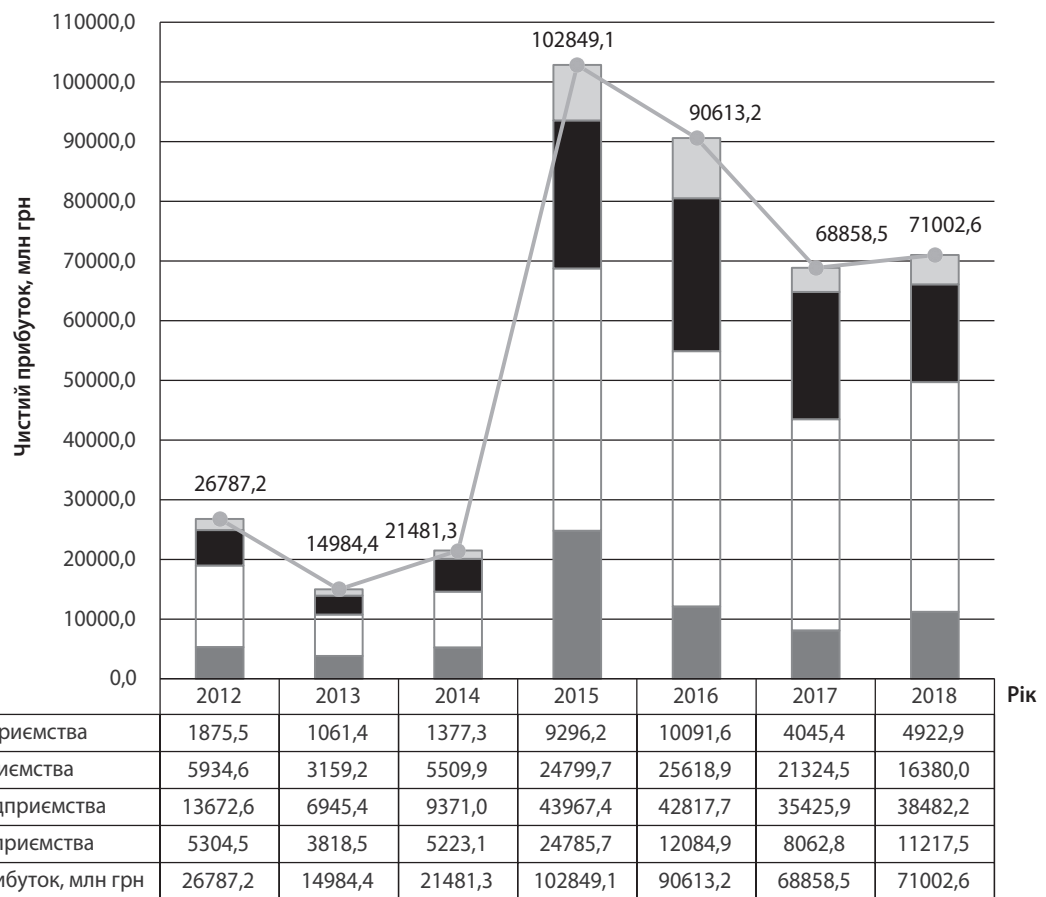
Синчак В. П. зазначає: «вважаємо необґрунтованим різке зростання податкового тягаря для платників єдиного податку четвертої групи, оскільки у перспективі це може призвести до зменшення їхньої податкоспроможності та втрат бюджету, як це було перед запровадженням фіксованого сільськогосподарського податку» [8].

Не погоджуємося з думкою науковця, оскільки, незважаючи на суттєве збільшення податкового тиску, особливо в період 2015–2018 рр., його не можна вва-

великими підприємствами, тому вони є найменш захищеними з боку держави та найбільше потребують її підтримки. Якщо провести аналіз по кількості господарств, з розділенням їх на ті ж самі групи за розмірами (*табл. 2*), можна побачити, що мікропідприємства в середньому складають 88% від загальної кількості підприємств, однак генерують порівняно незначну частку чистого прибутку (див. *рис. 3*).

Отже, великі та середні підприємства просто вдало користуються пільговим оподаткуванням і додатково зберігають кошти у вигляді послабленого податкового навантаження, додаючи їх до своїх колосальних прибутків. Внаслідок цього левову частку доходів у вигляді податкових надходжень недоотримує бюджет України, а дрібні сільгоспвиробники змушені щоразу «виживати» в такому конкурентному середовищі.

Запровадження спеціальних податкових режимів відіграло позитивну роль у розвитку аграрного сектора: за рахунок фіскального стимулювання відбувся бурхливий розвиток агротехнологій, суттєво зросли обсяги валової продукції сільського господарства та рентабельність сільгоспдіяльності. Однак ідеологія спеціальних режимів оподаткування сільгоспвиробників у тому вигляді, в якому вони запроваджувалися наприкінці 1990-х рр. в умовах принципово іншого аграрного устрою, вже себе вичерпала [9].

Рис. 3. Чистий прибуток підприємств України, зайнятих у сільському господарстві, з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства, 2010–2018 рр.

Джерело: побудовано за даними [2].

Таблиця 2

Кількість сільськогосподарських підприємств із розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства, 2012–2018 рр.

Рік	Кількість підприємств, од.	У тому числі							
		великі підприємства		середні підприємства		малі підприємства		мікропідприємства	
		одиниць	у % до загального показника	одиниць	у % до загального показника	одиниць	у % до загального показника	одиниць	у % до загального показника
2012	68497	26	0,04	3158	4,610	5642	8,237	59671	87,115
2013	71058	27	0,04	2926	4,118	5686	8,002	62419	87,842
2014	75660	28	0,04	2876	3,801	6498	8,588	66258	87,573
2015	79284	29	0,04	2535	3,197	5071	6,396	71649	90,370
2016	74620	20	0,03	2505	3,357	5190	6,955	66905	89,661
2017	76593	18	0,02	2391	3,122	5365	7,005	68819	89,850
2018	76328	23	0,03	2307	3,022	5506	7,214	68492	89,734

Джерело: розраховано та складено за даними [2].

Дана ситуація зумовлює потребу у відповідних змінах і уточненнях до спеціальних режимів оподаткування сільгоспвиробників. З цією метою розроблено концепцію механізму оподаткування аграріїв (рис. 4).

Метою концепції є вдосконалення механізму оподаткування аграріїв шляхом установлення податкового навантаження на підприємства галузі, що відповідатиме їх податковому потенціалу та, як наслідок, забезпечить рівність умов оподаткування сільськогосподарських підприємств різних категорій.

Поставлена мета зумовлює вирішення таких завдань:

- ✦ вирівнювання умов господарювання та, як наслідок, конкурентного середовища для різних категорій сільськогосподарських товаровиробників;

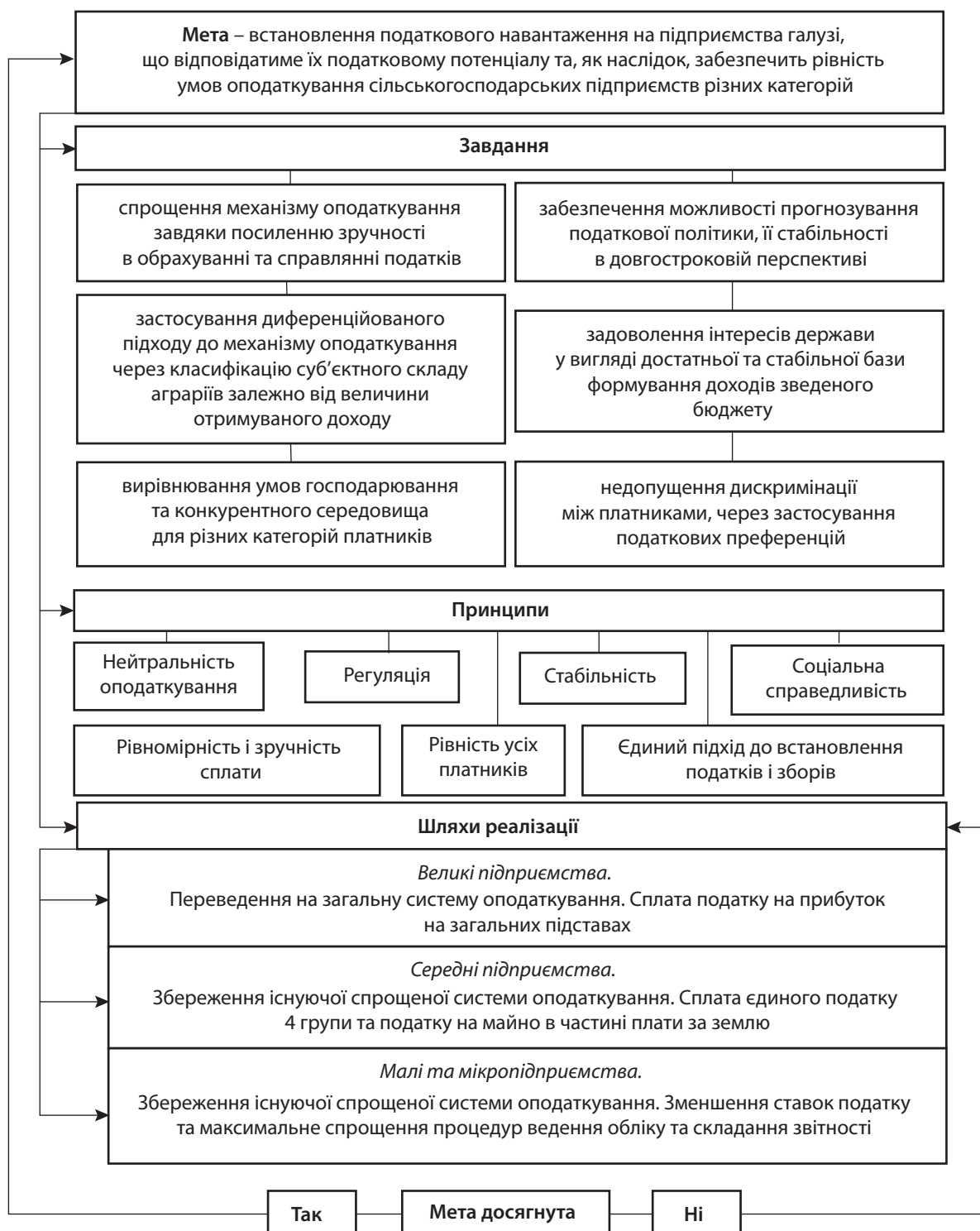

Рис. 4. Концепція механізму оподаткування аграріїв

Джерело: авторська розробка.

- ✦ недопущення дискримінації між сільгосп підприємствами через застосування податкових преференцій;
- ✦ застосування диференційованого підходу до механізму оподаткування через розподіл суб'єктного складу аграріїв – залежно від величини отриманого доходу;
- ✦ спрощення механізму оподаткування сільськогосподарських підприємств завдяки зручності розрахунку та справляння податків;
- ✦ забезпечення можливості прогнозування податкової політики, її стабільності в довгостроковій перспективі;
- ✦ задоволення інтересів держави шляхом формування достатньої та стабільної бази доходів зведеного бюджету.

Спрощена система стягнення податків з аграріїв довгий період часу порушувала ряд законодавчо встановлених принципів оподаткування, тому запропонована концепція має ґрунтуватися на таких *принципах*:

- ✦ *регуляції* – механізм оподаткування повинен врівноважувати інтереси як платників, так і держави;
- ✦ *рівності всіх платників* – забезпечення однакового підходу в оподаткуванні до всіх платників податків;
- ✦ *соціальної справедливості* – установа податків та зборів відповідно до платоспроможності платників податків;
- ✦ *нейтральності оподаткування* – установа податків та зборів у спосіб, який не впливає на збільшення або зменшення конкурентоздатності платника податків;
- ✦ *стабільності* – зміни до будь-яких елементів податків та зборів мають вноситись завчасно, та у платників податків має бути час для адаптації до таких змін;
- ✦ *рівномірності та зручності сплати* – установа строків сплати податків та зборів, виходячи із необхідності забезпечення своєчасного надходження коштів до бюджетів для здійснення витрат бюджету та зручності їх сплати платниками;
- ✦ *єдиного підходу до встановлення податків та зборів* – визначення на законодавчому рівні всіх обов'язкових елементів податку.

Базуючись на поставлених завданнях і принципах можна виділити такі шляхи реалізації концепції:

1. Великі підприємства – перевести на загальну систему оподаткування. Такі підприємства за роки існування спрощеного режиму міцно стали на ноги та захопили значну частину ринку, тому нині вони не потребують особливих пільг в оподаткуванні.

2. Середні підприємства – зберегти існуючий спрощений режим оподаткування – сплату єдиного податку 4 групи, однак ввести сплату податку на майно в частині земельного податку, що зумовить зростання надходжень до місцевих бюджетів України та підвищить можливості фінансування розвитку територіальних громад.
3. Малі та мікропідприємства – зберегти існуючий спрощений режим оподаткування, зменшити ставки та максимально спростити процедури ведення бухгалтерського обліку та складання звітності. Дана група платників потребує найбільшої уваги, адже вони виконують так звану селоутворюючу функцію, забезпечують підвищення рівня доходів сільського населення, підвищують зайнятість на селі.

У результаті запровадження таких норм близько 90% аграріїв залишаться на пільговій системі оподаткування, тобто під «захистом» держави, однак буде враховано податковий потенціал кожного платника податку. Розроблена концепція зумовить збільшення доходів бюджетів України за рахунок податкових надходжень від аграрного бізнесу.

ВИСНОВКИ

Умови господарювання сільськогосподарських підприємств значно відрізняються від умов діяльності підприємств представників інших галузей, що зумовляє фінансову підтримку та регулювання їх державою. Однак дана допомога з боку держави повинна підкріплюватися постійним моніторингом фінансового стану окремих категорій платників податків. Результати дослідження поглиблюють теоретико-концептуальні засади розвитку механізму оподаткування в сільському господарстві. Запровадження концепції вдосконалення механізму оподаткування сільськогосподарських товаровиробників сприятиме вирівнюванню конкурентного середовища галузі та врахує особливості розвитку окремих підприємств галузі. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Лупенко Ю. О., Тулуш Л. Д. Оподаткування сільськогосподарства в умовах трансформації спеціальних податкових режимів. *Економіка АПК*. 2016. № 1. С. 5–17. URL: <http://eaprk.org.ua/sites/default/files/eaprk/2016/1/1.pdf>
2. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (зі змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
4. Давидов Г. М., Шалімова Н. С., Лисенко А. М., Магоньць О. А. Оподаткування та державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників: регіональні пріоритети та євроінтеграційні процеси: монографія. Кропивницький: ФОП Александрова М. В., 2017. 208 с.

5. Черевко Г., Колодій А. Агрохолдинги в агробізнесі України: шанси і загрози. *Аграрна економіка*. 2012. Т. 5. № 3–4. С. 3–9.
6. Бюджет України 2018 : статистичний збірник / Міністерство фінансів України. Київ, 2019. 309 с. URL: <https://cutt.ly/AaQvuRf>
7. Бюджет України 2014 : статистичний збірник / Міністерство фінансів України. Київ, 2015. 307 с. URL: <https://cutt.ly/laQvISK>
8. Синчак В. П. Податкова політика в сільському господарстві: від фіксованого сільськогосподарського до єдиного податку // Актуальні проблеми аграрної економіки: теорія, практика, стратегія : збірник тез міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 45-річчю економічного факультету Подільського державного аграрно-технічного університету (м. Кам'янець-Подільський, 12–13 жовтня 2017 р.). Кам'янець-Подільський : Аксиома, 2017. С. 295–300.
9. Тулуш Л. Д. Концептуальні засади реформування та розвитку системи оподаткування сільгосптоваровиробників. *Економіка АПК*. 2017. № 7. С. 62–75. URL: http://www.eapk.org.ua/sites/default/files/eapk/2017/7/e_apk_2017_7_10.pdf

REFERENCES

- "Biudzheth Ukrainy 2014 : statystychnyi zbirnyk" [Budget of Ukraine 2014: Statistical Collection]. Ministerstvo finansiv Ukrainy. 2015. <https://cutt.ly/laQvISK>
- "Biudzheth Ukrainy 2018 : statystychnyi zbirnyk" [Budget of Ukraine 2018: Statistical Collection]. Ministerstvo finansiv Ukrainy. 2019. <https://cutt.ly/AaQvuRf>

- Cherevko, H., and Kolodii, A. "Ahrokhodynhy v ahrobiznesi Ukrainy: shansy i zahrozy" [Agroholdings in Agribusiness of Ukraine: Chances and Threats]. *Ahrarna ekonomika*, vol. 5, no. 3-4 (2012): 3-9.
- Davydov, H. M. et al. *Opodatkuvannia ta derzhavna pidtrymka silskohospodarskykh tovarovyrobnykiv: rehionalni priorytety ta yevrointehratsiini protsesy* [Taxation and State Support of Agricultural Producers: Regional Priorities and European Integration Processes]. Kropyvnytskyi: FOP Aleksandrova M. V., 2017.
- Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua>
- [Legal Act of Ukraine] (2010). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
- Lupenko, Yu. O., and Tulush, L. D. "Opodatkuvannia silskoho hospodarstva v umovakh transformatsii spetsialnykh podatkovykh rezhymiv" [Taxation of Agriculture in the Conditions of Transformation of Special tax Regimes]. *Ekonomika APK*. 2016. <http://eapk.org.ua/sites/default/files/eapk/2016/1/1.pdf>
- Synchak, V. P. "Podatkova polityka v silskomu hospodarstvi: vid fiksovanooho silskohospodarskoho do yedynoho podatku" [Tax Policy in Agriculture: From a Fixed Agricultural to a Single Tax]. *Aktualni problemy ahrarnoi ekonomiky: teoriia, praktyka, stratehiia*. Kamianets-Podilskyi: Aksioma, 2017. 295-300.
- Tulush, L. D. "Kontseptualni zasady reformuvannia ta rozvytku systemy opodatkuvannia silhosptovarovyrobnykiv" [Conceptual Principles of Reforming and Developing the System of Taxation of Agricultural Producers]. *Ekonomika APK*. 2017. http://www.eapk.org.ua/sites/default/files/eapk/2017/7/e_apk_2017_7_10.pdf